

„1956, Te Csillag”

Körkérdés a forradalom és szabadságharc jelenlegi közéleti megítéléséről

Főmunkatársunk, Jancsák Csaba 1998-ban körkérdéssel fordult a magyarországi közélet képviselői felé. A kérdésekre adott válaszok az 1848-49-es forradalom és szabadságharc üzeneteit és azok aktualitását világították meg. A Belvedere akkor három részben közölte a válaszokat, melyek rávilágítottak arra, hogy a százötven évvel korábbi történések emlékei elevenen élnek a magyar tudományos-szakmai és politikai élet neves személyeiben, valamint arra, hogy számos aktualitást és továbbörökítésre váró eszményt hordoznak. Ez év koraőszén főmunkatársunk ismét körkérdéssel élt a hazai közélet jelentős személyiségei felé, ezúttal emlékeiket, meglátásaikat az 1956-os forradalomról és üzeneteiről vártuk. Tisztelettel fordultunk, véleményei iránt kíváncsian MÁDL FERENC elnök úr, GÖNCZ ÁRPÁD elnök úr, MEDGYESSY PÉTER miniszterelnök úr, ORBÁN VIKTOR miniszterelnök úr, DÁVID IBOLYA miniszter asszony, GÖRGEY GÁBOR miniszter úr, KUNCZE GÁBOR miniszter úr, KOVÁCS LÁSZLÓ miniszter úr, MAGYAR BÁLINT miniszter úr, LENDVAI ILDIKÓ frakcióvezető asszony, ÁDER JÁNOS frakcióvezető úr, BALSZAI ISTVÁN frakcióvezető úr felé. A válaszokat elvétel és hozzáadás nélkül, az érkezés illetve a szerzők nevének abécérendjében közöljük.

BALSZAI ISTVÁN

Ahogy már mások is rámutattak, az 1956-os forradalom és szabadságharc a világtörténelem egyik legtisztább forradalma volt. Résztvevői nem saját érdekeiért, hanem a hazáért, a szabadságért és az emberi közösségért küzdöttek egy nagyszerű nemzeti egységben. Magyarország és Budapest neve 1956-ban hosszú évtizedekre – nemcsak Nyugaton, hanem a keleti tömb országaiban is – a szabadság szinonimája lett. A világ megtapasztalhatta, hogy az állítólagos „munkásparadicsomot” a maga 1 millió párttagjával, 350 ezer katonájával és 60 ezer államvédelmisével együtt hogyan söpri el egyetlen éjszaka alatt a népharag.

Mi volt az az erő, amely néhány óra alatt elfoglalta a gyűlölt kommunista propa-

gandát sugárzó rádió, amely ledöntötte a zsarnok szobrát, elfoglalta a központi pártlap székházát, amely felfegyverezte a felkelőket, hogy aztán néhány nap alatt ezzel a fegyveres erővel, ha csak rövid időre is, de megdöntse az öröknek hitt diktatúrát?

A válasz még ma is nehéz. Sokan, sokféle magyarázattal szolgálnak, én úgy hiszem, hogy a megnyomorított, a két világháborút vesztesként megélt magyar nemzet meg nem szűnő szabadságvágya és sok évszázados függetlenségi harcokkal dicső történelme lehet a magyarázata annak, hogy 1956 októberének napjai a forradalom vérbefojtása ellenére is nyitányát jelentették annak a folyamatnak, amely 35 évvel később a világkommunizmus teljes bukását hozta.

1956 novemberében csak a túlerő és a

2002/XIV. 5–6.

kegyetlenség győzedelmeskedhetett egy mindössze tízmilliós nép felett. Moszkvából előbb Szolnokra, onnan pedig szovjet tankon Budapestre érkezett és hivatalba lépett a magyar történelem egyik legnagyobb áruelőjének vezetésével egy bábkormány, miközben csalárd módon törbe csalták a forradalom kormányát, illetőleg egy részét. A mai fiatalok talán nem is tudják, milyen példátlanul kegyetlen leszámolás kezdődött ezután. Megszervezték a terror különítményeit, a jogon kívüli karhatalmistákat, később a munkásörséget. Rövidesen újjászervezték és soha nem látott méretűvé duzzasztották a besúgóhálózatot. Sortűzek dördültek országszerte a különítményesek fegyvereiből és több százan ártatlan személy, köztük nagyon sok nő és gyermek akkor esett czekeknek áldozatul, amikor már semmiféle harci cselekmény nem folyt az országban, a szabadságharc leverése után.

Azóta sem ismerünk ilyen kegyetlen megtorló „hadműveletet”. Különbíróságok alakultak, letartóztatási hullám kezdődött, és a katonai és polgári bíróságok egyes felmérések szerint ötszáznál is több halálos ítéletet hoztak, amelyet végre is hajtottak. A halálra ítélték nyolcvan százaléka munkás és paraszt származású hős volt, akiket a „magyar forradalmi munkásparaszt kormány” végeztetett ki. Egyes számítások szerint 16 ezer büntetőbíróági per zajlott le, több mint százezer év szabadságvesztést szabtak ki a forradalom minden rendű és rangú szereplőjére. Kétszázezer honfitársunk emigrált, akiket ezután távollétükben fosztottak meg minden ingó és ingatlan vagyonuktól és természetesen állampolgárságuktól. Az itthon maradottak százezreit bélyegezték meg, közbiztonsági őrizet, internálás, rendőri felügyelet, elbocsátás, megbízhatatlanná nyilvánítás, útlevéltilalom sújtott tíz- és tízezer magyar családot, gyermekeikre kiterjedő hatállyal. Az 56-osokkal és leszármazot-

taikkal még a 80-as években is éreztették, hogy nem egyenrangú állampolgárok.

Természetesen jutalmaztak is, hiszen már néhány hónappal a szabadságharc leverése után kiosztották a Munkás-Paraszt Hatalomért érdemérméket, amelynek birtokosa és azok családtagjai elsőbbséget élveztek a lakáskiutalások, az egyetemi és főiskolai továbbtanulás terén. Kivételes nyugellátásokat osztogattak és a legnagyobb végső dícsőségnek a Munkásmozgalmi Pantconba kerülés számított.

A nyílt diktatúra hullámai csak 1963-ban csitulhattak, akkor is csak azért, mert nemzetközi nyomásra ki kellett nyitni a börtönöket cserébe Magyarország ENSZ jogainak helyreállításáért, de még azt követően is sokan bent maradtak.

Ki kell jelentenünk azt is, hogy harmincnégy éven keresztül, egészen 1990 májusáig folyt a módszeres történelemhamisítás, az „ellenforradalom”, a „hortyista restauráció”, a „Szabad-Európa Rádió uszítása”, a „Mindszenty-féle reakció” emlegetése.

Ha a szovjet hadsereg a nyugati hatalmak cinkos becegyezésével nem veri le a hozzá képest törpényi Magyarországot, egész generációk élte alakulhatott volna másként. Tudjuk, nem így történt, és magunk több mint három évtizednyi késéssel kezdhettünk neki egy olyan társadalom felépítéséhez, amelyet 1956 hősei megálmodtak.

1990-ben Magyarország, kihasználva a történelem adta lehetőséget, szem előtt tartva 1956 célkitűzéseit, szakított a négy évtizedes kommunista diktatúrával. Ennek a folyamatnak egyik zászlóvivője volt a Magyar Demokrata Fórum, amely megalakulása óta határozottan képviseli 1956 soha el nem évülő eszméit: a szabadságot, a függetlenséget, a demokráciát és a jogegyenlőséget. A jogállam intézményrendszerének megteremtésében nagy szerepet játszott az Antall József-vezette első szabadon választott

kormány, amelynek számos, a forradalomban tevékenyen részt vállaló tagja volt. Nem véletlen, hogy a legelső törvény, melyet az új Országgyűlés meghozott, nemzeti ünneppé nyilvánította október 23-át. 1991-ben megérhettük azt is, hogy az utolsó idegen katoná is elhagyta hazánk földjét, s ezzel 1956 egyik legfontosabb követelése is teljesült.

1956 októbere a magyarság nagy erőforrása, erkölcsi kútfője példa és követelmény minden szabadságszerető nép számára. Egyúttal gyógyíthatatlan seb volt a szovjet önkényuralom mára feloszlott testén, ezzel a máig élő üzenettel: minden önkényuralomnak számítania kell a jelenben és a jövőben egyaránt a népek szabadságösztönéből fakadó elemi erejű, véglegesen soha el nem fojtható, az önrendelkezés és függetlenség ősi vágyából eredő szabadságharcával.

Ezt a jelképes és egyben valóságos üzenetet a magyar nép szólaltatta meg 1956-ban, máig hallhatóan, páratlan erővel és egyértelműséggel. Ahhoz pedig, hogy a szabadságküzdelmet ne tiporhassa le gátlástalanul a mindenkori önkény, ahhoz, hogy az önkényuralom bűnözőinek tartaniuk kelljen az elkerülhetetlen és igazságos megtorlástól, ahhoz nem elegendő virágot vinni az áldozatok sírjára.

Mi kell ehhez? A néppel sorsközösséget vállaló kormányzati hatalom és törvényhozás. A szabadságésszmét és önrendelkezést, az emberi élethez való alapjogot tisztelő társadalom, amely világosan le tudja tenni a maga igényeit és követeléseit a mindenkori hatalom asztalára. Mert egészséges közösségi érzület és önvédelmi ösztön nélkül nem lehetséges sem igazi szellemi, sem gazdasági teljesítmény, sem örömteli gyarapodó élet. Ez a nemzeti szolidaritás és a hosszabb időre megtartható kormányzati legitimitás feltétele.

Budapest, 2002. szeptember 18.

MAGYAR BÁLINT

Az 1956-os forradalom hagyatéka

A forradalom öröksége olyan eszmékhez kötődik melyek minden demokratikus jogállam alapértékeit jelentik. Ezen eszmék igazsága azóta sem kérdőjeleződött meg, a szabadság, a hazaszeretet, a hősiesség minden kor minden fiataljának alapvető értéke.

1956-ban – ha csupán egy rövid időre is – hosszú évek elnyomó diktatúráit követően, Magyarország újra megtapasztalhatta a szabadság élményét. A nemzeti szuverenitás kivívása a legszebb történelmi tradícióhoz köti '56-ot. Ez a tradíció az elnyomó hatalmak uralmával szembenálló szabadságszerető nép története. A szabadság minden demokrácia sarokköve. Olyan eszme amely a legtöbb politikai értéket integrálja és megalapozza.

A forradalom másik fontos üzenete a szolidaritás. A korabeli sajtóban megjelent írásokat áttekintve világossá válik, hogy a szolidaritás értéke milyen hangsúlyosan jelent meg ezekben a hetekben. Az összefogás valamint az összetartozás-tudat példaértékű, máig ható szimbolikus üzenete az 56-os forradalomnak. Világossá teszi, hogy a társadalmi összefogás szükségessége megkérdőjelezhetetlen. Napjainkban különösen fontos szerepe lenne a szolidaritás eszméjének folyamatos jelenlétére. A mai magyar társadalmat vizsgálva, sajnos, szembetűnő, hogy legtöbb esetben csupán válsághelyzetekben jelenik meg a társadalmi összefogás.

Az 1956-os forradalom rávilágított arra, hogy azon totalitárius, autoriter rendszerek, amelyek merevségükből nem engednek, erkölcsileg és történelmileg bukásra ítéltetnek. A demokrácia sikere a diktatúrával szemben előbb-utóbb mindig bekövetkezik, ahogy ezt a Közép- és Kelet Európai rendszerváltások is bizonyítják. Minden nemzet és nép arra törekszik, hogy az emberi természetnek leginkább megfelelő társadalmi-politikai ren-

2002/XIV. 5–6.

det, azaz az emberi méltóságot védő demokráciát alakítson ki.

1956-ban széleskörű, a különböző társadalmi rétegekre kiterjedő népfelkelés bontakozott ki, melynek alapja és mozgatórugója a szabadság és a hazaszeretet volt. A forradalom nem csupán valami ellen irányuló, a külső megszállókkal szembeni fellépést is magába foglaló mozgalom volt, hanem olyan társadalmi többségre épülő nemzeti konszenzus, amely rávilágított a haza iránti elkötelezettség fontosságára. Nagy Imre és a szabadságért életüket adó felkelők hősiessége és emberi nagysága minden mai fiatal és idős polgárból méltán vált ki tiszteletet és csodálatot.

2002. október 3.

LENDVAI ILDIKÓ

Magam is egykori történészhallgató lévén (igaz, nem Szegeden, hanem Budapesten) külön örömmel teszek eleget megtisztelő felkérésüknek.

1956 örökségének vannak időtlen, mindig érvényes elemei: elsősorban a demokrácia és a nemzeti és emberi önrendelkezés feltétlen érvényességű parancsa. 1956. azt bizonyította be, hogy nincs az az eszme, amelynek nevében (legalábbis a modern világban) ezeket a parancsokat tartósan és büntetlenül át lehet hágni, meg lehet ragadni. Bebizonyította azt is, hogy ezek az értékek nemcsak az „elit”, a magas értelmiség számára fontosak. Előbb-tuóbb a mindennapi élet is élhetetlenné válik, a legjámorabb átlagemberből is harcost csinál, ha a hatalomnak semmiféle fékje nincs, és az önkényt, a hétköznapokat és a magánszférát is maga alá gyűri. (Ezt a tanulást a véres megtorlás éveit követően még az akkori rendszer is levonta. Valóban demokratikus-sá egy egypárti rendszer – ma már tudjuk –

nem válhatott. De hogy az u.n. magyar modell különbözött a tábor más országaitól, abban sajátos (és nagyon is korlátozott módon) éppen 1956. forradalma diadalmas-kodott saját legyőzői felett.

Az időtlen tanulságokon túl 1956. politikai végrendeletében vannak időről időre különösen aktuálissá váló elemek is. Ilyenek látom azt, hogy 1956 igazolta: ha ritkán, ha kivételes pillanatokban, és hacsak néhány vlaóban nagy ügyben is, de mégis csak lehetséges nemzeti összefogás azok között, akik egyébként nagyon is másképp gondolkodnak, másban hisznek, másként nevelkedtek.

Egészen biztos, hogy a kívánatos társadalmi berendezkedés dolgában, a gazdaság, a tulajdonlás, az intézményrendszer kívánatos szerkezetében, a múlt megítélésében Nagy Imre, Kéthly Anna, Mindszenty József, gróf Pallavicini, Vásárhelyi Miklós, Maléter Pál, a műegyetemi diák, a Magyar Írók Szövetsége, a Petőfi Kör, a Munkástanácsok és a Corvin köz más-mást (olykor gyökeresen mást) gondoltak. Ha az 1956-os forradalom győzhetett volna, ezek a nézeteltérések éles politikai viták formájában felszínre is kerültek volna. De nemcsak a forradalomnak megadatott rövid idő, hanem a nemzeti összefogás képessége is kellett hozzá, hogy ennek ellenére egyetértsenek a legfontosabban, és a történelemlkönyvek ugyanazon lapjára kerüljenek.

Az örökség persze személyes emberi tanulságokkal is szolgál. Arról, mire teheti képessé az embert, melyen nem sejtett tartalékokat mozgósíthat benne egy történelmi pillanat. Arról, hogy micsoda utakat, távolságokat tehet meg – még hozzá őszinte átélléssel és nem politikai kaméleconként – egy politikus. (Van e szebb példa erre Nagy Imre pályájánál?) Arról, hogy aki nem fél attól, hogy szembenézzen saját tévedéseivel, annál nem bűn, hanem erény, hogy megváltozik. Arról, hogy csak a teljes élet ítéhető.

Hogy mit üzen a ma ifjúságának 1956? Mindent, amit a fent jellemzett örökségből magáénak érez, kiválogat. És még valamit: hogy vannak a magyar történelemnek napjai (ilyen 1948. március 15. és 1956. október 23.), ahol váratlanul főszerepet kapott, az események motorja lehetett egy

generáció. Hogy néha fiatalok csinálják a történelmet. És nem is rosszul.

Budapest, 2002. november 8.

VÁLOGATTA ÉS SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
JANCSÁK CSABA

Vasúti fotókiállítás nyílt Szegeden!

NAGY JÓZSEF: SZEGED ÁLLOMÁS

Országos vasutas fotókiállítás nyílt Szegeden 2002. november 30-án a Nagyállomás éttermében. A szegedi székhelyű Vasúttörténeti Alapítvány negyedik alkalommal kiírt országos pályázatát a Nagyállomás átépítésének századik évfordulója alkalmából tartották a felvételi épületben. A legendás MÁV-építész, Pfaff Ferenc nevéhez kötődő épület felújítás előtt áll, reméljük, a két év múlva esedékes következő kiállítás már a megszépült indóházban talál házigazdára.

A pályázat nemcsak a kiírásban volt „országos”, a beérkezett pályamunkák száma és minősége kétségtelenül a legjelentősebb rangot biztosítják neki szerény, kis hazánkban. Elgondolkodtató viszont az is,

hogy a Vasúttörténeti Alapítványon kívül egyetlen más, vasúttörténettel és -nosztalgiával foglalkozó intézmény, szervezet (MÁV, Vasúttörténeti Park, Közlekedési Múzeum) sem hirdet hasonló megmérettetési lehetőséget a vasútbarátoknak.

Nyolcvannégy szerző összesen 612 fényképpel pályázott, ebből hetvennégy fotósnak összesen 295 képét állították ki a tablókön. Hat kategóriában tizennyolc szerző kapott pénzdíjazásos helyezést, tizenhat további kiállító tárgyjutalomban részesült. Szegeden 1996 óta már negyedik alkalommal versenyeztek a vasút világát állóképekké leképező profik és amatőrök. A fotópályázat és -kiállítás megvalósulásában elévülhetetlen